

PRÒLEG

Introducció

La llengua i la cultura són trets definidors d'un país i de la seva vitalitat. Catalunya no n'és una excepció i, per tant, la política cultural i lingüística va ser una prioritat constant de la nostra acció de govern.

El punt de partida era molt negatiu ja que ens trobàvem amb un país amb escasses infraestructures en general, però molt especialment pel que fa a les culturals. No obstant, calia ser optimista davant la pervivència i la fortalesa d'una cultura com la nostra, amb mil anys d'història, i que havia pogut perdurar malgrat les dificultats gràcies a l'esforç col·lectiu de la societat catalana.

Per tant l'acció d'un govern essencialment nacionalista es va caracteritzar per la potenciació de la llengua i la cultura, tant internament com a l'exterior. I sempre, amb una constant relació amb els diferents sectors implicats en l'àmbit cultural, en tots els seus vessants, amb l'objectiu que Catalunya fos, també en matèria de cultura, homologable a qualsevol estat modern europeu.

Tradició i modernitat

Renovació i retrobament, han estat components fonamentals de la formulació de les nostres polítiques culturals.

Els pobles estan influïts per les tradicions culturals. A Catalunya, a més a més, aquesta realitat cultural està i ha estat històricament vertebrada sobre una base social àmplia i estructurada. Grups, colles, entitats, ateneus..., donen nom a diferents formes de participació i també —molt important— d'integració social i cultural.

En aquest sentit, des de la Generalitat es va apostar per promoure i potenciar el ric teixit associatiu i el coneixement de la nostra cultura tradicional. Una de les fites importants va ser la creació del Centre de Cultura Popular i Tradicional, amb l'objectiu de documentar, estudiar, protegir i projectar les manifestacions culturals populars i tradicionals, un luxe la pèrdua del qual el país no es podia permetre.

Amb tot, mai vàrem entendre la cultura popular i tradicional com una realitat atàvica ni localista. Ben al contrari, la seva pròpia naturalesa i el seu esperit popular, fan de la cultura popular i tradicional una expressió viva i canviant i, en conseqüència, moderna. En aquest sentit, esdeveniments com les Expocultures o el Centenari Joan Amades facilitaren la plasmació d'una realitat vital, variada i diversa.

Però Catalunya no és només un país de cultura tradicional, sinó també d'innovació cultural. País de creadors i d'indústries culturals de primera fila i de qualitat reconeguda arreu del món, tots els quals —si més no vàrem treballar perquè així fos— van trobar el suport i l'estímul positiu que afavorís la seva consolidació i desenvolupament.

En el meu discurs primer d'investidura ja apuntava les línies mestres que entenia que havíem de seguir en matèria de cultura: «L'Estatut reconeix la competència exclusiva de la Generalitat en el camp de la cultura, i nosaltres durem a la pràctica aquest reconeixement esgotant totes les seves possibilitats legals. Ho farem no pas exercint un nou dirigisme, que prou n'hem patit, sinó a través de potenciar la llibertat de creació i d'expressió i de descentralitzar al màxim l'organització de la nostra cultura... Des de la Generalitat caldrà, evidentment, prendre iniciatives, moltes, però sobretot caldrà potenciar la capacitat del nostre poble de fer coses, la capacitat del nostre poble de crear».

En aquesta línia de renovació i d'impuls a la creativitat, s'emmarquen, per exemple, la creació del Centre de Noves Tendències —KRTU—, el Centre d'Art Santa Mònica o el diàleg Ciència-Cultura, impulsat des de la Comissió específica dedicada a estimular la relació i l'enriquiment mutu entre dos móns amb més punts de trobada del que sembla.

Política lingüística

Alhora que instrument fonamental per a la comunicació, la llengua és, com s'ha dit, juntament amb la Cultura, el tret definidor de la nostra identitat nacional.

Un país normal defensa la seva llengua i la seva cultura, les protegeix i les fomenta, i a ningú li sembla estrany. A Catalunya en canvi, la coexistència de dues llengües provoca situacions complexes. Més encara quan històricament una d'elles havia estat imposada i l'altra marginada de qualsevol canal normal. Amb tot, com s'ha dit, la llengua és també comunicació i el seu desconeixement causa de marginalitats i discriminacions, fet aquest que calia tenir present per encarar una política lingüística coherent.

No volíem una Catalunya amb dues comunitats separades per la llengua i la única manera de què tothom pugui escollir lliurement la forma d'expressió és que hi hagi un coneixement prou ampli i estès de les llengües oficials.

En aquesta línia, sens dubte el primer i important impuls, necessari d'altra banda, es va produir en l'àmbit educatiu. L'obligatorietat de l'ensenyament de la llengua catalana en garantia el coneixement entre els més joves, la qual cosa era imprescindible per a la seva progressiva generalització en tots els sectors socials.

Paral·lelament, des del Departament de Cultura es va formular una política lingüística amb un objectiu concret: que tothom pogués viure en català a Catalunya. Aquesta era una prioritat. Només cal recordar que la creació de la Direcció General de Política Lingüística va ser un dels primers acords que vam prendre com a Govern l'any 1980.

Les grans línies que al llarg de les successives legislatures van dirigir la política lingüística, van ser l'increment de l'ús públic de la llengua catalana —per exemple amb el Pla de Normalització Lingüística— i l'articulació d'un corpus legislatiu i l'elaboració de models lingüístics adequats a la societat i a les noves tecnologies, que permetés l'ús i

el coneixement de la llengua catalana en condicions igualitàries a la de qualsevol altra llengua.

Si mirem enrere i analitzem qualitativament i quantitativament, la presència del català en els mitjans de comunicació, el cinema, l'ensenyament en tots els seus nivells, inclòs l'universitari, el comerç, i l'administració —amb les deficiències en tot el que fa referència a la perifèrica de l'Estat— podríem concloure que la política activa i d'afirmació constant en favor dels nostres drets lingüístics han contribuït al progrés de la llengua i fora bo que aquesta tendència es mantingués malgrat les pressions, i això només serà possible amb una política d'exigència, i si s'escau, de resistència lingüística.

Al mateix temps i des de la convicció que les llengües són patrimoni social i cultural, encara que siguin minoritàries, es va mantenir una política de protecció i d'impuls en relació amb la llengua aranesa.

Corpus legislatiu

Com s'ha dit al començament, el punt de partida de la nostra política cultural era extraordinàriament baix. Tanmateix l'exclusivitat de les competències va permetre anar bastint una normativa legal sòlida, vigent avui en molts aspectes.

En aquest volum es podrà trobar la normativa que les desplega que es van elaborar, negociar i aprovar durant aquests anys. En tot cas, cal assenyalar la seva importància tant des del punt de vista de país, en dotar-lo d'una normativa específica i sense dependències de la normativa estatal en tot allò que fa referència a competències exclusives, àmplia, en tant que abraça la totalitat de les matèries i àmbits que componen el sector cultural, i innovadora, fonamentalment en tot el que fa referència a aspectes específics de Catalunya.

Resumidament, en aquest darrer apartat s'inclourien les normatives legals sobre cultura popular i tradicional i sobre llengua, tant pel que fa al seu ús i coneixement —Lleis de Normalització Lingüística— com pel que fa al recobriment de la seva vitalitat i capacitat

d'innovació —Llei sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

Quant als primers, cal fer esment de l'ampli corpus legislatiu corresponent a patrimoni —o exempt de controvèrsia amb l'Estat per qüestions competencials— i a les infraestructures que vertebraven l'actual xarxa de museus, biblioteques o arxius. Totes aquestes lleis i normes van dotar el país d'un marc legal necessari que permetia —permet— afrontar les necessitats bàsiques en matèria de cultura, alhora que constitueixen eines fonamentals per a les actuacions en els seus camps.

Infraestructures

De forma semblant a l'aspecte legal, una altra de les grans mancances estructurals en l'àmbit cultural era el dèficit d'infraestructures.

La situació era d'una extraordinària deficiència pel que fa a equipaments i, quan se'n disposava, es tractava de fets puntuals sense ordre ni, per descomptat, sentit de país.

Per tant, la política cultural desenvolupada i el marc legal que s'ha esmentat, van contemplar la superació d'aquestes deficiències amb criteris de qualitat, d'ordenació i tenint en compte les necessitats i les possibilitats del territori.

L'objectiu era dotar el país d'una xarxa d'infraestructures suficient i en condicions que permetés una política i un desenvolupament cultural coherent i eficaç.

Des del punt de vista d'equipaments, a més a més del sistema en xarxa previst a partir de les respectives lleis per a biblioteques, arxius o museus, es va dissenyar i aplicar fins allà on va ser possible el pla de teatres, amb incidència en tot el territori i, naturalment, el pla de restauracions patrimonials per a la protecció legal i física del nostre patrimoni, per posar-lo en valor i, sobretot, a l'abast de la ciutadania.

De forma resumida, el pla d'infraestructures, incloent-hi el ric patrimoni cultural, es va estructurar amb dos principals objectius: disposar de grans equipaments i d'infraestructures bàsiques vertebradores

de xarxes comarcals i facilitar espais com a fórmules de suport a la creació i l'art en els seus diferents vessants.

Un repàs d'aquestes infraestructures dóna idea de la seva importància tant des del punt de vista ordenador, sobretot en el cas del patrimoni cultural, museístic i documental, com de suport i difusió del pensament i la creació artística com és el cas dels teatres i els espais de dansa o d'exposició d'arts plàstiques.

Equilibri territorial

Tanmateix tota aquesta tasca d'equipament, de promoció i protecció de la cultura, no es va dur a terme de forma individualitzada o atenent criteris aleatoris. El país en el seu conjunt, la idea de territori, eren sempre presents en el disseny.

Un territori amb una capital, Barcelona, que ha d'exercir de motor actiu i ordenador, a partir de les infraestructures nacionals, que són responsabilitat directa de la Generalitat i que estan al servei de tot el país. I una oferta cultural territorialitzada a partir de la creació d'infraestructures comarcals i del suport i la consolidació d'activitats culturals arreu del país.

Sota aquests criteris, a partir de les grans infraestructures nacionals es van anar estenent les xarxes de museus, de biblioteques i sistema de lectura pública, d'arxius, de teatres, etc., amb el progressiu traspàs competencial a les administracions locals i comarcals, acostant així la gestió al destinatari final.

Aquesta descentralització es va complementar amb el decidit suport a les manifestacions que componen el ric mosaic cultural del país mitjançant l'ajut a fires, festivals, mercats..., o portant fora de Barcelona exposicions, obres de teatre i altres actuacions per apropar així a la ciutadania activitats culturals econòmicament inabastables a nivell local.

Projecció exterior

Si al començament s'han definit llengua i cultura com a determinants d'un país amb personalitat pròpia, sembla clar que aquest fet és potser encara més rellevant en un context de globalització i en el qual els països avancen vers la unitat política dins una Europa plural. Els nostres governs no eren aliens a aquestes perspectives de futur. D'altra banda, la vocació internacional de la cultura catalana és històrica.

La consciència de formar part dels corrents i dels mercats culturals europeus i universals i la voluntat de continuar-ho fent malgrat la pressió que per a la nostra cultura representen factors com la globalització o la immigració, va propiciar l'actuació dels governs per la participació i la presència de la cultura catalana arreu del món.

Així doncs, vam vetllar pel protagonisme cultural en tots els desplaçaments institucionals que vam fer a l'exterior, fos quin fos el seu objectiu final, com a fórmula per millorar el coneixement del país, la seva cultura i els seus protagonistes.

Des del Departament de Cultura, naturalment, també es va tenir una especial cura de tot el que fa referència a la projecció exterior de la cultura, la seva expansió i els seu accés als mercats exteriors.

El COPEC, creat l'any 1991, va ser un organisme importantíssim pel que fa a la internacionalització i a l'enfortiment de la presència de la cultura catalana a l'exterior. També les aportacions de la Comissió Internacional per a la Projecció Exterior de la Cultura Catalana i les seves jornades anuals van jugar un paper important.

El COPEC i la Comissió Internacional són dos exemples d'una actuació d'obertura de la cultura i la llengua catalana al món. Una actuació estructurada en línies d'acció concretes com ara la cooperació amb organismes internacionals mitjançant intercanvis o programes multilaterals, la presència en esdeveniments internacionals emblemàtics, el suport a la participació dels sectors culturals en fòrums internacionals i, naturalment, la difusió del coneixement i de l'ensenyament de la llengua catalana en universitats i centres educatius mitjançant els lectorats.

El resum del conjunt de l'obra de govern en l'àmbit cultural el trobarà el lector contextualitzat en el present volum. En tot cas, és ben parlès que es van crear moltes eines. La convicció i la voluntat de fer país, juntament, perquè no dir-ho, amb un esforç econòmic considerable, van permetre posar algunes de les primeres pedres i, fins i tot, abastar algunes de les primeres fites. Tanmateix res del que es va fer no hauria estat possible sense l'activitat, la creativitat, la iniciativa i la participació de la societat.

JOAN GUITART
Barcelona, juny de 2009

